

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV.

Ljubljana, listopad 1907.

Štev. 8.

VSEBINA:

II. Shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju.

Dr. Jos. Strzygowski: Kako se naj vzgoji čut za umetnost. Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Odgovor. G. phil. Puntarju, predsedniku kat. akad. društva „Zarja“ v Gradcu. Da ustrežem Vašemu pozivu v zadnji „Zori“, konstatiram, da se je pisec „Omladinine“ notice (IV., 6, str. 96) zmotil za cela 2 (dva) člana. Dva gg. „Zarjana“ sta torej člana bolniškega društva za slovenske visokošolce v Gradcu. Pozvali ste me, da naj osvetlim resničnost gori citirane „Omladinine“ notice, dovolite mi, da osvetlim tudi nje upravičenost. Kot blagajnik „boln. društva“ sem prigovarjal v začetku leta nekaterim znanim gg. „Zarjanom“, naj pristopijo k prekornemu društvu, pisal sem sl. kat. akad. društvu „Zarja“, katerega predsednik ste Vi, še posebej oficijelno pismo s prošnjo, naj se društvenike opozarja na bolniško društvo. Rezultat moje agitacije sem Vam gori naznanil. Upam, da sem Vam z odgovorom ustregel ter Vas obveščam, da sem slično pojasnilo poslal tudi sl. uredništvu „Zore“. — Z odličnim spoštovanjem iur. Božidar Romih, blagajnik „boln. društva za slovanske visokošolce“. — V Gradcu, dne 4. oktobra 1907.

Opomba uredništva: Komentar priobčimo prihodnjič!

Duhovščina in izobraževalno delo. Duhovščini, zlasti pa mladim kaplanom ni nič kaj povšeči izobraževalno delo „Prosvetinih“ knjižnic in zato se povsod trudijo, da bi uničili „Prosvetine“ knjižnice in odvrnili ljudi od njih. Tako se zlasti trudi kamniški kaplan, da bi uničil „Prosvetino“ knjižnico v Radomljah. Ko je zasledil, da si izposojujejo iz knjižnice tudi nekatere „Marijine hčerke“, sklical je brž shod Marijine družbe, svaril na njem dekleta pred knjižnico in jih odvrčal od čitanja. Pozneje je agitiral proti knjižnici, češ, da je „liberalna“, govoril o razširjanju „slabih in brezbožnih“ knjig itd. Soroden kamniškemu kaplanu je tudi neki kaplan pri Žireh, kateri tudi ne more trpeti, da bi se ljudje kaj naučili in dobivali izobrazbo še iz kakih drugih rok, kot samo iz njegovih. Proti „Prosvetinih“ knjižnicam so naperjeni tudi članki v „Ljubljanskem škofijskem listu“, ki govorijo o razširjanju „slabih“ in „pohujšljivih“ knjig. — Za vsa ta nasprotstva od strani duhovščine, ki hoče imeti v vseh stvareh monopol, se malo zmemimo, ker vemo, da ničesar ne izdajo. Vsebina naših knjižnic nam je zato najboljši porok.

A. P.

Kdo vse podpira Daničarje. Dosedaj smo mislili, da podpira Daničarje le njihovo društvo, katero zalagajo z denarji župniki in kaplani, dalje Leonovo starejšinstvo, ljubljanski škof, dunajska „Straža“, razne nemške grofice itd., sedaj pa smo iztaknili nov vir daničarskim dohodkom. Daničarji se pustijo namreč podpirati tudi od **političnih** društev. Pretekli mesec je imelo kat. politično društvo v Radovljici svoj občni zbor, na katerem je naznanil neprevidni društveni blagajnik, da so dobili Daničarji v preteklem letu od društva 85 K podpore. Seveda niso te politične podpore v nikaki zvezi s „katoliškim“ prepričanjem Daničarjev, ki ga povsod (!) neustrašeno (pa ne za denar političnih društev!) zastopajo. Pri celi stvari se nam gre zato, da Daničarji te svoje podpore naznanijo tudi pri slov. podpornem društvu, pri katerem vlagajo skoraj polnoštevilno prošnje, a dosledno vse druge podpore zamolčujejo.

Zadnja »Zora« se je prav „korenito“ spravila nad narodne radikalce. Poleg Ciril-Methodove družbe jo najbolj boli udeležba zastopnika narodnih radikalcev na kongresu „Svobodne misli“ v Pragi, iz česar hoče dokazati, da je „radikalizem v objemu z ložo“ zatajil svojo absolutno narodnost. Seveda sodi pri tem po sebi, kajti kdaj je bilo še slišati, da bi kak slovenski klerikalec nastopil na kakem vsekotoliškem ali avstrijskem katoliškem shodu

II. SHOD NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA V CELJU.

(Dalje.)

Težak problem je spolni problem! Niti največji učenjaki si niso na jasnem ali naj zahtevajo popolno vzdržnost, ali dopuščajo mnogoženstvo in mnogomoštvo. In kako ne? Naravoslovna znanost je dognala, da je prvi princip vsakega življenjskega bitja ohraniti samega sebe, drugi princip pa je ohraniti vrsto. Da se ohrani individuum, se mora hraniti. Lakota in žeja ga opominjata k temu. Da se pa ohrani vrsta, je vcepila narava individuu spolni nagon. Z obojim pa je združila nek poseben užitek. A ravno ta užitek nas velikokrat zapelje, da izgrešimo pravi cilj. Pri živalih se to ne dogaja. Njim je že od narave določena meja; inštinkt je njihov kažipot. Človeku pa je dana prostost. A nad to prostostjo mora čuvati pamet. Močna volja pa pomaga pameti do zmage. Če podležemo, je to že znak degeneracije. Treba zato, da odstranjujemo vse, kar nam slabi voljo, predvsem alkohol, negujemo pa vse ono, kar nam jo krepi: zdravo telo, ki ga vzgaja telovadba, kopeli, hribolazstvo itd. Da spoznamo, kaj je dobro in kaj slabo, v to treba pouka: pouka tudi o spolnem problemu. Daje naj ga šolski zdravnik.

V debati utemeljuje tov. phil. Zalar boj proti alkoholu z etičnega stališča. Alkohol je oni faktor, ki uničuje duševno delovanje človeka, ki slabi, zmanjšuje in slabša delovanje razuma, pa tudi čuvstev in volje. Alkoholizem se nam kaže kot kronična degeneracija vsega duševnega življenja, kot nekaj neetičnega in protietičnega. Ideal moderne etike je harmoničen in energičen individuum. Ta ideal pa alkohol ubija in zato moramo govoriti proti alkoholu tudi iz etičnega stališča. Sama abstinenca še ni zadostno sredstvo proti alkoholu. Ta abstinenca mora biti utemeljena v našem svetovnem naziranju.

G. dr. Tuma ugovarja ekstremnim nazorom referenta glede alkohola in nikotina. Ne quid nimis! bo tudi tu pravo geslo! Da zmerno uživanje alkohola in nikotina škoduje, tega veda še ni dokazala. Tem bolj pa treba gledati, da se ne prekorači meja. Bodimo telovadci in planinci! Kdor več dela, potrebuje manj alkohola. Glede nikotina je mnenja, da vzpodbuja k težkemu duševnemu delu. Glede spolnega vprašanja pravi, da je največ zakrivila cerkev, ker nas navaja k temu, da smatramo svoja lastna spolovila za nekaj sramotnega, o čemur je najbolje, da se nikdar ne spregovori. Zahteva spolnega pouka v šoli po šolskih zdravnikih, obžaluje pa, da zabranjujejo socialne razmere današnjega časa človeku spolno občevarje

v tisti dobi, ko je zanje najbolj sposoben. Ker pa teh razmer ni mogoče spremeniti, zato perhorenciraj vsak spolno občevanje z bitjem, s katerim se ne moreš združiti za življenje. To zahteva od nas družinska ljubezen. Najboljše sredstvo, da se vzdržimo v tej dobi spolnega občevanja je telesno delo in telovadba.

Po končani debati je predaval tov. teh. Janko Hočev var o vprašanju: **Telesna vzgoja, sokolstvo in socijalna vzgoja.** Dijaška leta so določena za naporno duševno delo, v katerih treba mnogo energije, ki je odvisna v prvi vrsti od telesne moči. Težka naloga! in veliko jih obnemore, zgrešijo svoj cilj ter se vrnejo po brezupešnih notranjih bojih brez znanja, trudni in nezadovoljni v domovino. Telesnih moči si pridobimo v prvi vrsti z bivanjem v naravi in s sistematičnim vežbanjem mišic, s telovadbo. Priporoča dijaštvu daljše izprehode, pa ne po mestnih ulicah, marveč zunaj v prosti naravi. Stem se odstranjujejo vsaj deloma škodljive posledice dolgotrajnega sedenja. Potrebna je tudi telovadba. Da pa se more ta gojiti, je potrebno, da se dajo srednješolcem na razpolago moderno urejene telovadnice in igrišča. Telovadba mora biti povsod obligatna in jo morajo voditi strokovnjaki. Velikega pomena so tudi igre. Gibanje in tekanje na prostem, kombinacije pri različnih vajah krepijo telo in duh. Igre se gojijo zlasti na Švedskem, Angleškem in v Nemčiji. Število skupnih izletov, ki jih napravlja mladina pod vodstvom svojih profesorjev, naj se izdatno pomnoži. Služijo naj poleg higijenskih tudi poučnim namenom. Pri nas se v tem pogledu vse premalo stori. Telovadba je obligatna le na realkah, na drugih zavodih se udeležuje telovadbe le $\frac{1}{5}$, skupnih iger pa povprečno le $\frac{1}{4}$ dijakov. Najvzorneje deluje v tem oziru l. ljubljanska gimnazija. Govornik razvija pomen športov, slika našo zaostalost v tem oziru in poda konkretnih nasvetov za izboljšanje. Priporoča veslanje, kolesarstvo, drsanje, planinstvo itd. Zlasti zadnjega bi se moralo dijaštvo krepkeje oprijeti, ne le iz zdravstvenega, marveč tudi iz narodnega ozira. Vsak akademik bi moral biti marljivo delujoč član planinskega društva. Pri planinstvu se je varovati prenapenjanja. Opozarja dalje na dijaška počitniška potovanja. Urediti je treba po deželi tudi prenočišča, kjer bi dijak lahko ceno prenočil in se pokrepčal. Omenja v tem pogledu delo češkega dijaštva.

Vse dobrote, ki jih nudijo razni športi, pa združuje v sebi sokolstvo. Vsak šport je kolikor toliko enostranski, sokolstvo pa gleda na razvoj celega telesa, na okrepitev volje in na prožnost duha. Ustanovitelju sokolstva, Tyršu, je temelj naziranja o življenju in svetu: resnica, sila in krasota. Z resnico prepričuje, s silo vspodbuja in s krasoto dviguje. Nobenega naroda ne rešijo ne molitve, ne lepe besede, ne slavna preteklost, marveč edino le delavnost, vztrajnost, nrvnost in disciplina. K sokolstvu spada tudi izobrazba. To bi najlažje širil dijak-sokol. Vsak akademik bodi sokol ne le po imenu, marveč tudi po duhu. Tu se vadi pravega demokratičnega mišljenja in prave vstrajnosti in discipline ter veselja do življenja. Slovensko dijaštvo se je dosedaj premalo zanimalo za sokolstvo, toda tudi v tem se že obrača na bolje. Vsak izgovor, zakaj ne vstopi v Sokola, je jalov. Vzrok je le komodnost.

H koncu govori predavatelj še o pomenu družabnega občevarjanja in želi tudi v tem pogledu izboljšanja. Medsebojno občevarjanje je treba ogledati. Prevelikokrat smo osebni. Od zunanjega nastopa je v življenju dostikrat veliko odvisno.

V debati sta govorila tov. jur. Lipold in podnačelnik „Slov. sokolske zveze“ g. Smertnik o pomenu sokolstva in grajala brezbriznost dijaštva v tem pogledu. Vzgojiti treba dobrih delavcev. Danes gre 90 % naše inteligence s 30. letom za javno delovanje že v pokoj, češ da so že prestari. Profesor Vajda priporoča dijakom, ki so doma na kmetih, poljsko delo, ki dijaka okrepi in zopet zbliža z domačimi ljudmi. Tov. teh. Hočev ar odgovarja g. Smertniku, da telovadi danes v Pragi že 36 % vseh slov. dijakov in med temi najmarljiveje člani naše organizacije. Tov. med. Černič omenja ugodni vpliv telovadbe na potomstvo. To se že opaža pri drugi češki sokolski generaciji. Tov. jur. Kramer govori o pomenu dijaških potovanj, ravno tako tov. jur. Lešničar, ki pravi, da slov. dijaštvo skoro brez izjeme ne pozna krasot slov. zemlje. Srednješolec N. pove, da so si srednješolci že uredili počitniška prenočišča v znamenju medsebojne samopomoči. Tov. phil. Lah pojasni neuspehe akad. podružnice češkega planinskega krožka pri akciji za dijaška prenočišča.

Za tovarišem Hočev arjem je referiral tov. med. Ernest Vidic

o moderni šolski higijeni.

Cilj moderne šolske higijene je: skrbeti za harmonično telesno in duševno vzgojo šolske mladine. Vsaka moderna država mora uvaževati zahteve moderne šolske higijene, ker je to največjega socialnega pomena. Znani higienik Pettenhofer je dejal, da je skrb naroda za higijeno merilo za njega kulturo. Zdrav narod nam mora biti ideal. Predpogoj je zdrava mladina. Zdravstveno stanje šolske mladine je danes zelo neugodno. Med njo so razširjene najrazličnejše bolezni, ki so deloma posledica slabega socialnega stanja starišev, deloma pa nezdravih šolskih razmer. Govornik dokazuje to z obširnimi statističnimi podatki. Iz njih je razvidno, da je v skoro vseh šolah nad polovico bolnih otrok. Zdravstveno stanje ženske šolske mladine je veliko slabše, kot ono moške. V višjih razredih je več bolnih kot v nižjih. Bolezni, ki nastajajo vsled slabih socialnih razmer (rahitis, škrofulosa) se v višjih razredih zmanjšajo, nenavadno pa se povečajo takozvane šolske bolezni (slabokrvnost, bledičnost, glavobol, želodčne bolezni, kratkovidnost, skrivljenje hrbtenice etc.). Vzrok so nehigijenski šolski prostori, slaba razsvetljava, slabe klopi, preobloženost z učenjem, pomanjkanje telovadbe, prostega gibanja v naravi itd. Šolska higijena hoče vse te nedostatke odpraviti. V ta namen so potrebni šolski zdravniki, ki nadzorujejo zdravstveno stanje šolske mladine, poučujejo o higijenskih zahtevah šolsko mladino in njihove stariše in hranodajalce ter pazijo nato, da odgovarjajo šolski prostori zdravstvenim zahtevam. V mnogih državah že imajo šolske zdravnike, ki so izobraženi zlasti v šolski higijeni. (V Belgiji, Bulgarski, Danski, Nemčiji, Francoski, Angleški, Holandski, Japonski, Norveški, Ruski,

Švedski, Švici itd.) Seveda je v teh državah šolska higijena na različnih stopinjah, ali najslabše je pri nas. Poleg higijenskih šolskih prostorov, higijenskih učnih sredstev (n. pr. dosti velik tisk), telovadbe, je najvažnejši pouk. Higijena bi se morala poučevati na vseh šolah. Zlasti naj bi se opozarjalo na škodljivost alkohola, nikotina, podajal naj bi se v višjih razredih tudi seksualni pouk. Ves šolski pouk pa naj bi se uravnal tako, da bi ne nasprotoval zdravstvenim zahtevam. (Primerne razdeljene šolske ure, odmori med urami, oziralo naj bi se na utrujenost učencev, preobloženost z učenjem itd.)

Pri debati, ki je bila zelo živahna, govori najpreje tovariš Breznik o žalostnem stanju slovenskih dijaških stanovanj in o slabi hrani v dijaških kuhinjah. Hrana je po nekod taka, da se ne more uživati. Ne pride pri tem toliko v poštev, kaj se daje dijakom, marveč kako je to, kar se jim daje, pripravljeno. Na snažnost, ki je glavna, se skoro nič ne pazi. Z dijaki se ravna kot s kakimi dninarji. Stanovanja, na katerih stanuje navadno cela vrsta dijakov, ne odgovarjajo niti najmanj higijenskim zahtevam. Gospodinje so surove, odurne, silijo svoje „podložne“ le v cerkev, vsaki zabavi in razvedrilu nasprotujejo. Profesorji bi se morali za vse to bolj brigati. Profesorske komisije, ki pregledujejo stanovanja nimajo nikakih uspehov. Na mestu bi bili tudi za srednje šole roditeljski večeri. Na Dunaju so jih na eni realki že vpeljali. Konečno govori še o dijaških izletih. Danes je njih namen pravzaprav pijančevanje. To mora prenehati. Izleti v naravo naj bodo taki, da se dijaki res odpočijejo in okrepečajo. Poleg tega pa naj se prirejajo tudi poučni izleti v razne tovarne, muzeje, pripusti naj se dijake večkrat h gledališkim predstavam. Profesor Jošt je mnenja, da so predgovornikova izvajanja glede dijaških kuhinj pretirana, prepričan pa je, da je mnogo nedostatkov, ki se morajo odpraviti. Če se daje dijakom boljša hrana, potem se jih bo moglo polovico manj podpirati. To bi bil pa prevelik udarec. Tako je zlasti v Celju. Glede šolskih poslopij je mnenja, da so mnoga res v škandaloznem stanju. (Dr. Schwab: Okoliška šola v Celju je pravo stranišče!) Tako je zlasti poslopje slovenskih gimnazijskih razredov v Celju. Profesor Vajda opisuje težave, ki jih imajo profesorske komisije pri pregledovanju dijaških stanovanj in polževo pot, ki jo hodijo ti akti. Slabim stanovanjem je vzrok tudi slabo gmotno stanje slovenskih dijakov in slabo gmotno stanje hranodajalk, ki se na ta način preživljajo. V izboljšanje vseh teh nedostatkov je potrebno sodelovanje med profesorji in dijaki, zlasti dijaki visokošolci, ki naj bodo nekaki posredovalci med profesorji in srednješolci, ker zaupajo slednji več svojim tovarišem kot profesorjem. Javna kritika o nedostatkih je potrebna, toda bo naj objektivna. Dr. Tuma pravi, da je pričakoval, da se bo udeleževalo našega zborovanja več slovenske inteligence. Slabo znamenje je zanj, da se ista ne zaveda svojih dolžnosti napram dijaštvu. Glede dijaško-socijalnih vprašanj je mnenja, da je tudi tu edino v samopomoči rešitev. H koncu konstatira tovariš phil. Breznik, da si je postavilo narodno-radikalno dijaštvo za načelo, da hoče ne proti profesorjem, marveč roko v roki z njimi delovati

za izboljšanje dijaških razmer. Glede svojih izvajanj pravi, da jih v popolnem obsegu vzdržuje, ker so vsa resnična in temelje na enketi, ki smo si jo v tem pogledu napravili.

Ob 7. uri zvečer zaključi nato podpredsednik tov. Lipold zborovanje. Ob 8. uri zvečer je začel organizacijski odsek svoja posvetovanja, ki so trajala do 10. ure zvečer in se drugi dan zopet nadaljevala ob 8. uri zjutraj.

V soboto dopoldne se je otvorilo ob 9. uri drugo plenarno zborovanje. Ko so se prečitale razne brzojavke in se je sklenilo brzojavno pozdraviti slovensko-hrvatski dijaški shod v Pazinu, je predaval tov. jur. Fr. Lipold

o narodni obrambi.

Pri narodni obrambi se ne gre le za ohranitev celokupnega naroda, marveč tudi za ohranitev poedinca. Pod imenom narodne obrambe razumemo delo za ohranitev narodnega značaja v narodu, za osvoboditev naroda tujega gospodarskega in kulturnega vpliva. Temelja narodne zavednosti sta tedaj prosvetna in gospodarska neodvisnost. Za prvo naj skrbe v prvi vrsti naše šole. Zahtevamo tedaj v resnici narodnih šol vseh vrst. Nemške šole so vzrok, da imajo še danes nekatere slovenske občine popolnoma nemški značaj. Na naših šolah pa zahtevamo seveda odločno narodno čuteče učiteljstvo. Naše obmejno, manjšinsko šolstvo naj nam oskrbuje naša šolska družba. O njej smo že dovolj govorili v „Omladini“. Potrebno bi bilo organizirati podružnice po okrožjih. Take zveze bi ugodno vplivale na delovanje posameznih podružnic. Poleg šole naj skrbi vse družabno življenje za narodno okrepitev. V prvi vrsti treba vsestranskega ljudsko-izobraževalnega dela. V zadnjem času se zanj zanimajo tudi klerikanci, toda zgolj iz strankarskih koristi. Ob meji vplivajo posebno ugodno ljudske knjižnice. Ž njimi treba utrditi celo jezikovno mejo. Da je izobraževalno delo enotno, treba zveze izobraževalnih društev. Največjo pozornost je treba obračati na šoli odraslo mladino. Doba od 14.—20. leta je prevažna za vzgojo in utrjevanje značajev. Zato moramo misliti na ustanovitev narodne mladeniške in dekliške organizacije. Prezreti ne smemo tudi strokovnih tečajev. Da moremo uspešno delovati za izobrazbo svojega naroda, je potrebno, da so nam znane razmere v posameznih krajih. Zato je nujno potrebna podrobna vsestranska statistika.

Naš boj z narodnimi nasprotniki ni le kulturn, marveč je v prvi vrsti gospodarski. Tu nam nasprotnik največ škoduje. Če hočemo, da bo naš boj vreden, moramo delati v napredno-demokratskem duhu. Gospodarsko moramo narod dvigniti, utrditi in sicer vse sloje, emancipirati se moramo od gospodarske odvisnosti nasprotnikov. Sredstva za to so poučevanje ljudstva in vzgoja naraščaja. V mladini moramo buditi veselje do praktičnih poklicev. Dalje se moramo gospodarsko združevati. Važno je zadružništvo. Združevanje sil, ki same ne pridejo do potrebne veljave, v upoštevanja vredno celoto na principu samopomoči in solidarnosti, je namen zadružništva. Slovenci se v gospodarskem delu preradi cepimo, kar

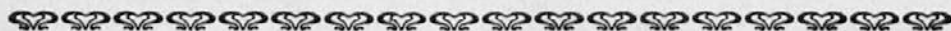
nas slabi: 4 zadružne zveze imamo in 3 nemške raztezajo svoj delokrog po slovenskem ozemlju. Čehi se pri svojem združnem delovanju ne cepijo tako. Učimo se združništva: rabimo strokovnjakov v vseh, zlasti pa v gospodarskih vprašanjih. Naše dijaštvo naj posveča večjo pozornost trgovini. Dosedaj nimamo izobraženih trgovcev, zato smo tudi v trgovini zaostali. Rabimo pa tudi domače industrije. Kapitala imamo dovolj, treba le gospodarsko podkovanih in tehnično izobraženih mož. Vsled pomanjkanja industrije se potujčuje naše ljudstvo doma in v tujini. Potrebno pa je poudariti, da bo mogla naša trgovina in industrija le tedaj konkurirati s tujo, ako si bo zapomnila načelo solidnosti.

Predavatelj govori nato obširneje o gospodarsko-obravnem delu Nemcev in nasvetuje posnemanje. Seveda treba predvsem osnovati slovensko gospodarsko obrambno društvo. Velika nevarnost nam preti po kolonizacijski akciji „Südmarke“. Treba je protiakcije. K sklepu pozivlja govornik „Družbo sv. Cirila in Metoda“, naj vzbuja zanimanje za narodno obrambno delo v najširših slojih s tem, da prične izdajati „Manjšinski vestnik“.

Predavanju je sledila debata. Otvoril jo je tovariš phil. Ivan Prekoršek, ki je pojasnjeval narodne razmere v slovenskih in mešanih trgih na Spodnjem Štajerskem. Vsled tega, ker poučuje na ondotnih šolah večinoma nemško učiteljstvo, se naša mladina v trgih sistematično potujčuje. Tovariš jur. Janko Lešničar govori o razmerah pri štajerski „Kmetijski družbi“. Slovenci imamo 17 podružnic, ki pa so večinoma nedelavne, mesto, da bi z marljivim delovanjem skušale dobiti od dežele kolikor mogoče podpor.

Tovariš jur. Miloš Stibler govori obširno, kaj je vzrok, da je nastalo na Štajerskem nemčurstvo, ter pride do zaključka, da nam je zadalo istovetenje klerikalizma s Slovenstvom največ ran. Ljudstvo je ob meji v dno duše protiklerikalno. Duhovnika kot nositelja klerikalne misli sovraži — in ker mu je to fanatično duhovništvo obenem pridigalo slovensko narodno idejo, je začelo ljudstvo identificirati Slovenstvo s klerikalizmom. Če pride danes Slovenec tja gor in hoče govoriti o slovenski narodnosti, ga bo ljudstvo smatralo za to, ker je Slovenec, klerikalec. Isto je tudi v mestih in trgih. Dobro stoječi srednji stan se ni hotel pokoravati duhovniški komandi, začel je sovražiti slovensko duhovščino kot skozi desetletja vsled nemarnosti slovenske inteligence edino predstaviteljico političnega boja, začel je sovražiti slovensko ljudstvo, ki je slepo sledilo duhovščini, prestopil je v nemški napredni tabor in stopil v boj proti slovenskemu narodu. Isto kot zgoraj.

Da je to res, nam dokazuje Kranjska. Tudi tamkaj se je pred desetletji šopirilo umetno nemštvo, kot protiteža slovenskemu klerikalizmu. Ker je tedaj nastopila slovenska napredna stranka, so mahoma izginili ti nemški otoki. Srednji stan se je oklenil z vso dušo napredne stranke in našel zopet stike s svojim narodom.

DR. JOS. STRZYGOWSKI:

KAKO SE NAJ VZGOJI ČUT ZA UMETNOST.*)

Pri nastajanju vsakega umetniškega dela vplivata v glavnem dva momenta: domišljija in opazovanje narave. Najbolj se to opaza pri slikah. Po domišljiji napravi umetnik osnutek, ki mu v nekaj potezih kaže splošen vtis njegovega dela; po naravi (modelu, aktu) izdelava posameznosti. Prvo delo služi umetnikovemu namenu, vtisu, ideji, katero misli izraziti umetnik s svojim delom, drugo delo pa kaže stvari, kakor se kažejo umetnikovemu očesu. Oboje pa združi umetnik z umetniško obliko, ki je nekak tretji moment, a obsega oba prva in ju druži v umetniško celoto. V načinu, kako umetnik to spoji in izrazi, se kaže, koliko je vreden.

Vsaka šola lahko usposobi človeka, da tehnično kopira naravo, nobena pa mu ne more vcepiti potrebe po umetniškem izražanju. Risanje, slikanje, komponiranje, stiliziranje je dober uvod v umetnost, umetnost pa še ni. Tudi tukaj velja rek: artifex nascitur.

Isti razvoj, kakor pri stvarjanju umetniškega dela, opazamo tudi pri otroku, predno začne hoditi v šolo. Kakor se začenja umetniško delo najprej z osnutkom, ki je v fantaziji in kakor išče umetnik za to primerne izraze, ravno tako deluje v otroku izprva samo fantazija. Otroku služi realnost samo za to, da nanjo in vanjo projicira vse, kar se godi v njegovi fantaziji. Prva črka, ki jo vidi otrok v šoli, prekine brutalno naraven razvoj otroka. Namestu, da bi se pouk gibal v oni smeri, v kateri se giblje duševni razvoj otrokov, jo naravnost prekine in ubije. Suha realnost (črna črka na belem papirju) zamori ono željo in potrebo po izražanju, ki tiči v vsaki otroški duši, ono željo, ki dela otroke vesele, živahne in življenja polne. Na ta način se zapre pot, ki vodi k umetnosti. To se je posebno hudo opazalo pri risanju v šolah; odtod je tudi prišla reforma risarskega pouka v šolah.

Vrednost risanja tiči v prvi vrsti v tem, da dobimo dobro oko za obliko in barvo predmetov, da jih znamo organsko pravilno reproducirati. To pa je za umetnost samo sekundarno — kar smo že zgoraj povedali — v prvi vrsti pride v poštev fantazija. Za vse one, ki hočejo uživati umetnost, je toraj v prvi vrsti potrebno, da si ohranijo svojo fantazijo živo in da jo naredijo kolikor mogoče plodno. V prvi vrsti mora na to delati šola na vseh stopnjah in v vseh časih.

Da se to doslej ni tako povdarjalo, tega je krivo moderno slikarstvo, ki zameta vsako delovanje fantazije. Današnji slikar kopira naravo glede barve in oblike, izločuje vsako delovanje fantazije in slika kolikor mogoče po svoji predlogi. Realistična umetnost — nekako od leta 1870 — meni, da je umetnost posnemanje narave. Narava pa je samo substrat, sredstvo, s katerim se kaže umetnost, nikdar pa že umetnost.

*) Na strani 90. se naj v zadnji vrsti za besedo — zidajo, — postavi vejica, ki je izpadla, kar zelo kvari smisel.

Priznati se mora, da je risarski pouk po naravi, kakor se sedaj uvaja, plodonosen in dela človeka bolj vzprejemljivega za umetnost, ko stari sistem, pri katerem so učenci samo posnemali geometrične in stereometrične predloge. Tudi zadostuje za to, da lahko spoznavamo današnjo umetnost. Današnja umetnost pa še ni nič čistega; vedno še traja nek prehodni stadij, v katerem imamo le nekaj osamljenih prerokov boljših — bodočih — časov, n. pr. Klingerja, Thoma in pred vsem Böcklina. Pouk v risanju je toraj nekaj prvi kažipot na potu k umevanju umetnosti.

Druga zahteva je tako naravna, da je ni treba posebej dokazovati. Kdor se hoče učiti francoščine, mora čitati francoske knjige, kdor hoče spoznati umetnost, se mora pečati z umetniškimi deli. To se danes v šolah že godi. Zdi se mi pa, da se skrbi tukaj v večji meri za učence in ne toliko za učitelja. Neobhodno potrebno je namreč, da se mora učitelj za tak pouk sistematično vzgojiti. Učitelj mora vedeti vse, kar je za vsak slučaj potrebno in mora znati tudi pametno izbrati, kaj naj pove. Tak pouk naj vzbudi v učencu misel, da se da o podobi še mnogo, mnogo povedati, da je podoba neizcrpljiv zaklad, tak pouk mora narediti učenca lačnega in ne sitega. Če hoče učitelj vse to doseči, se mora resno in metodično pripravljati.

Preostaja samo še vprašanje, kaj je namen vsake take „umetniške vzgoje“.

(Konec prihodnjič.)

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

»Dijaški almanah.« S kakim veseljem in zanimanjem je sprejelo slovensko dijaštvo naš koledar, priča najbolj to, da je že skoro ves razprodan in ga je le še prav malo izvodov v zalogi, dasi je izšel že po otvoritvi šolskega leta in je raditega kupilo mnogo dijakov že razne tuje koledarje. Onim tovarišem, visokošolcem kot srednješolcem, ki še mislijo koledar kupiti, svetujemo, naj ga naroče takoj, ker ga pozneje ne dobe več. Koledar stane s poštnino vred K 1'10 in se ga naroča pri upravištvu »Omladine« v Ljubljani (Breg 12).

»Prosveta« je otvorila pretekli mesec ljudsko knjižnico v Spodnjem Dravogradu na Koroškem, celjska podružnica »Prosvete« pa v Novi cerkvi pri Vojniku.

»Prosveta« je priredila dne 8. kimovca javno predavanje v Srednji vasi pri Škofji Loki. Predaval je tov. I. Stanonik: o kmečkih uporih v XVI. stoletju.

Podravska podružnica »Prosvete« je imela 21. kimovca v Mariboru svoj letni občni zbor. Ker smo podali poročilo jako delavne podružnice že zadnjič pri poročilu občnega zbora »Prosvete« v Celju, omenjamo danes le predavanji tov. Brunčkota: »o narodnem davku« in tov. Stiblerja: »o potrebi gospodarskega narodno obrambnega društva za Štajersko« ter predlog

tov. Stiblerja, naj se ustanovi akad. odbor pri Ciril-Metodovi družbi. Na zborovanju se je tudi poročalo o gonji klerikalcev proti „Prosveti“ in o klerikalnih napadih na mariborsko posojilnico, ker je dala 40 K podpore podravski podružnici. Pri volitvah so bili izvoljeni: za predsednika zopet tov. phil. Fr. Mravljak, za podpredsednika tov. jur. Vek. Lešnik, za tajnika tov. jur. Lev Brunčko, za blagajnika tov. jur. Ferd. Dobravc, za knjižničarja tov. med. Bruno Weixl. Preglednika sta tov. jur. K. Pestevšek in tov. med. Lj. Novak.

Izobraževalno delo v »Sloveniji« za letošnji zimski tečaj se je že pričelo in se je osnovalo v ta namen več klubov. Za splošno politično, socialno in literarno izobrazbo se je osnoval izobraževalni klub. Strokovno izobrazbo podajajo svojim članom medicinski, juridični in filozofski klub. Zadnja dva sta se osnovala letos prvič. Za jezikovno izobrazbo skrbita klub za češčino in klub za laščino, ki se ustanovita, če se oglasi dovolj tovarišev. Za zabavo in razvedrilo hoče skrbeti pevski klub, kateri je letos jako številen. Intenzivno se hoče skrbeti tudi za telovadbo in za antialkoholno gibanje. — Bolj kot sedaj, se hoče zanimati „Slovenija“ tudi za delo v „Zvezdi“.

Letošnji prvoletniški večer »Slovenije«, katerega se je udeležilo okoli 120 tovarišev, je jako dobro uspel. Med petjem so se vrstili navdušeni govori starejših tovarišev, katerim so odgovarjali tov. prvoletniki. Od starejših tovarišev so govorili predsednik „Slovenije“ tov. Kadunec, potem tovariš Fr. Mravljak, tov. Rajšp, tov. dr. Hacin in tov. Jos. Berce, od prvoletnikov pa tov. Krivic in tov. Zalokar. Na sestanku je bila zastopana tudi „Zvezda“. Za Ciril-Metodovo družbo se je nabralo nad 8 kron.

Akad. društvo »Slovenija« na Dunaju je izvolilo na svojem I. rednem občnem zboru dne 19. vinotoka t. l. za zimski tečaj sledeči odbor: predsednik: cand. phil. Jos. Bercé, podpredsednik: cand. iur. Ivan Debenjak, tajnik: stud. jur. Rud. Krivic, blagajnik: cand. iur. Juro Jan, knjižničar: stud. iur. Gašo Stojkovič, arhivar: stud. med. Ernest Vidic, gospodar: cand. agr. Albert Vedernjak; namestnika: stud. med. Bož. Küssel in stud. med. Iv. Zalokar; pregledniki: cand. iur. Al. Hočevár, cand. phil. Fr. Kadunec in cand. phil. Fr. Mravljak.

»Adrija« v Pragi je priredila 19. vinotoka prvoletniški večer, ki je prav dobro uspel in ki je bil zanimiv tudi radi tega, ker so se ga udeležili v velikem številu tudi Ilirjani kot povabljeni gostje. (Na prvoletniški večer „Ilirije“ so bili vabljeni tudi Adrijski, ki pa se ga niso udeležili, ker so dobili prepozno vabilo.) Po nagovoru predsednika tov. Lipolda, ki je označil pomen društva in njegov program, je govoril tov. Kramer: o zgodovini slov. akad. društev ter njih razvoju do danes. Kramerjev popolnoma stvarén govor je Ilirijane zelo razburil in protestirali so, češ, da se povabljeni gostje, žalijo. Važne in značilne pa so izjave, ki sta jih podala v svojih govorih Ilirjana iur. Hacin in jur. Marušič, predsednik „Ilirije“. Prvi je izjavil, da nimajo društva „Ilirija“, „Triglav“ in „Sava“ popolnoma nič skupnega s srednješolskimi nar. napr. svobodomiselnimi

organizacijami, da je glasilo „Svoboda“, katero izdaja ta organizacija, popolnoma srednješolsko, ki nima z omenjenimi društvi nikakoršnih stikov. Programa, ki je objavljen v „Svobodi“, niso izdala omenjena akad. društva, zavračajo tudi odločno, da bi bil to njihov program, ker se ž njim v mnogih točkah ne strinjajo. Predsednik „Ilirije“ jur. Marušič omenja svobodomiselnost narodno-naprednih društev in govori o gibanju, delovanju in smotrih narodno-radikalnih organizacij tako, da prepriča vse navzoče (ne izvemši ožjih tovarišev), da ne umeva narodno-radikalne ideje in ne pozna slov. dijaških razmer. Od starejših Adrijanov so še govorili tov. dr. Rostohar, tov. Lah in tov. Kavčič, od prvoletnikov pa phil. Šlibar in teh. Mačkovšek.

Akad. fer. društva: „Adrija“ na Goriškem, „Balkan“ v Trstu, „Bodočnost“ na Štajerskem in „Gorotan“ na Koroškem so ustanovila v preteklih počitnicah štiri ljudske knjižnice in sicer „Adrija“ v Neblem, „Balkan“ na Opčinah, „Bodočnost“ na Ptujski gori in „Gorotan“ v Srejah pri Vrbi.

Razglednice, ki jih je založila „Adrija“ v Pragi in narisal slovenski slikar Iv. Žabota, so izšle in jih je naročati pri „Adriji“ (Praga II. Spálená ul. 20/III). Del čistega dobička je namenjen osrednjemu dijaškemu podpornemu društvu „Radogoj“ v Ljubljani.

Akad. fer. društvo »Gorotan« je v letošnjih počitnicah živahneje delovalo, kot druga leta. Nabirale so se pridno knjige za ljudske knjižnice, katerih sta se ustanovile dve ob Vrbskem jezeru in priredil izobraževalen shod v Srejah. Vzpričo teh dejstev je zato skrajno nesramno pisanje „Mira“, da se koroški slov. akademiki do najnovejšega časa niso z drugim izkazali v slov. javnosti, kot s prošnjami za podpore, da jim je narodnost šport, igra in da se jim morajo odtegniti podpore in dati le izključno klerikalnim akademikom. Na te limanice upajo vloviti kolikor mogoče največ koroških abiturientov in jih na ta način vzgajati in vtrjevati v odločno „katoliške“ visokošolce!! Spominjamo se, da se je svoj čas nekaj sličnega že nameravalo in se je stavil v podpornem društvu za koroške visokošolce, katerega pa zalagajo z denarjem tudi naprednjaki, predlog, da se naj podpira samo onega, ki je član „Danice“. Sedaj bodo najbrž to izvedli, upamo pa, da si koroško dijaštvo ne bo na ta način kupovalo svetovnega naziranja, marveč, da bo vztrajno in odločno odklanjalo vsak dar, ki bi imel ta namen. Slov. koroško dijaštvo se mora odslej še bolj posvečevati narodnemu delu in narodni probuji ljudstva; da pa bo vsem tem nalogam kos, je treba, da se na to delo resno pripravlja in vzposablja v akademičnih društvih in v srednješolskih klubih.

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Prvi shod češkega radikalno-naprednega dijaštva se je vršil dne 13. in 14. septembra v Pisku. O shodu izide posebna brošura in takrat spregovorimo tudi mi o njem obširneje. Danes podajamo samo kratek pregled vprašanj, ki so se obravnavale na tem vrlo uspelem shodu. Dne 13. septembra

se je vršil pozdravni večer, na katerem je razpravljal tovariš Ant. Hartl: O narodnostnem vprašanju v mladi češki literaturi, pri čemur je povdarjal, da se je najmlajša češka literatura zopet vrnila k nacionalizmu. Predavanju so sledile deklamacije in prijateljska zabava. Glavno zborovanje se je začelo 15. septembra. Kot prvi je referiral tov. Kopal: O razvoju češkega dijaštva v zadnjih letih. Za njim je govoril tov. R. Brož: O politični, kulturni in socialni strani češkega državno-pravnega programa. Tovariš Čapek pa je razmislil o pomislih proti državnemu pravu. Za njim je referiral tovariš Šmejce o nalogah radikalnega češkega dijaštva med visoko in srednješolskim dijaštvom. Ko so se še sprejele resolucije v prilog kongresu „Svobodne Misli“ v Pragi in za izdajanje čeških legitimacij na železnicah ter se je izvolil izvrševalni odbor radikalno-naprednega dijaštva (M. Čapek, A. Hartl, A. Chramosta, M. Fiala in G. Šmejce), se je shod zaključil. Shod je brzojavno pozdravila tudi eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.

Desetletnica čeških dijaških prenočišč. Letos obhaja češko dijaštvo desetletnico, odkar so se začela ustanavljati po vseh čeških pokrajinah in deželah dijaška prenočišča. 238 prenočišč se je ustanovilo v tem času in sicer 174 na Češkem, 57 na Moravskem, 4 na Šlezkem in 3 na Dunaju. Obiskalo jih je nič manj kot 8108 dijakov, ki so prenočili v njih 9943krat. Največ so potovali srednješolci. Kakor smo že v letošnji prvi številki omenili, podpirajo češka dijaška prenočišča naučno ministrstvo, deželni šolski sveti, krajni šolski sveti, županstva in razne druge korporacije. „Studentský obzor menšinový“ nasvetuje naj bi potovali dijaki zlasti po obmejnih in narodno izpostavljenih krajih. Da pa bi imeli dijaki kolikor mogoče največ koristi od potovanja, naj bi se prirejali razni kurzi, v katerih bi se podajala dijakom navodila, kako naj potujejo, na kaj naj vse pazijo itd. Tozadevna navodila naj bi se izdala tudi v brošurah. — Letos se je začela tudi pri nas akcija za dijaška prenočišča, ki pa se, v kolikor smo informirani, ni obnesla. Kdo je temu kriv, ne bomo danes razpravljali, mislimo pa, da ne smemo obupati, marveč se mora započeta akcija nadaljevati. Ne mislimo, da so naši ljudje že tako daleč, da bi se takoj odzvali vsakemu tiskanemu oklicu, marveč v to je treba največ osebne agitacije. Z veseljem pa moramo povdarjati, da se je posrečila druga akcija za dijaška prenočišča, ki so jo započeli po načelu samopomoči naši srednješolci.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Naše srednješolstvo. Naši poslanci nimajo prav nobenega smisla za slovensko šolstvo. Vseeno jim je, ali se učimo v nemških potujočevalnicah ali v slovenskih šolah. Naše srednješolsko stanje se že celo vrsto let ni niti za las izboljšalo, medtem, ko so dobili Nemci višjo gimnazijo v Kočevju in hočejo dobiti sedaj še samostojno nemško gimnazijo v Ljubljani. Mirno, so vtaknili v žep, da so nastavili na slovenskem ozemlju zopet več nemških profesorjev in mirno bodo gledali, ko bodo morali slovenski profesorji stradati, ali pa iti bogve kam v tujino. Seveda, čemu se bo zavzemal slovenski

poslanec za slovenske srednje šole, če se pa preseli stalno samo radi tega na Dunaj, da morejo hoditi njegovi otroci v popolnoma nemške šole, občevati samo z nemškimi tovariši in se ja gotovo ponemčiti. In potem si upa to še celo javno povedati v slovenskem listu. (Šušteršič.) Kje je tu ona narodna zavednost, oni narodni ponos, ona značajnost in močnatost, ki naj bi dičila narodnega zastopnika! Komu naj tak narodnjak imponira, kdo naj smatra njegove eventualne zahteve po slovenskih šolah za resne, ko vidi, da so mu nemške ljubše!

Nerazdeljen celodnevni pouk se je letos uvedel za poskušnjo na mariborski gimnaziji. Po zimi traja pouk od 8—1 ure, po leti od 7—12 ure.

Število srednješolcev na Kranjskem. Na kranjskih gimnazijah je, izvzemši kočevsko gimnazijo, v letošnjem letu 1797 gimnazijcev. Koncem lanskega šolskega leta jih je bilo le 1601. Na obeh kranjskih realkah je letos 754 dijakov, koncem lanskega leta jih je bilo le 708. (V Idriji jih je 38 več.) Na kočevski gimnaziji je letos 134 dijakov. V vse kranjske gimnazije in realke je vstopilo letos 672 prvošolcev.

Slovenska gimnazija v Celju. Na našem celjskem shodu smo sprožili misel, naj bi se osnovala v Celju privatna slovenska višja gimnazija, kot dopolnilo sedanjih samostojnih slovenskih nižjih gimnazijskih razredov. Pristaši „Narodne stranke“ so obljubili predlog izpeljati.

Pazinska gimnazija. Škof Mahnič hoče poslati v Pazin posebnega duhovnika, ki naj bi širil med ondrotnimi gimnazijci klerikalizem. Opozarjamo pravočasno na to nevarnost.

DIJAŠKO-SOCIJALNI VESTNIK.

Dijaško socijalni vestnik. Po naročilu celjskega shoda uvajamo v „Omladino“ stalni vestnik, ki naj se bavi z dijaško socijalnimi vprašanji, kakor zdravstvenim vprašanjem, gmotnim vprašanjem, stanovskim vprašanjem itd. Prispevke za ta vestnik je pošiljati tov. med. Mirku Černiču, Gradec, Normalschulgasse 5./III.

Knaflove ustanove. Na Dunajskem vseučilišču je zopet razpisana cela vrsta Knaflovih ustanov. Nečastno za slov. dijaštvo, toda skrajno potrebno je, da opomnimo ob tej priliki vse dunajske slov. vseučilišnike, da naj prosijo za ustanove samo oni, ki so v resnici potrebni, ne pa tudi sinovi raznih srednješolskih ravnateljev, sodnih svetnikov itd., katerim je eksistenčni minimum v najvišji meri že od starišev zagotovljen. Njihova moralna, pa tudi častna dolžnost je, da se ozirajo na svoje revne tovariše, ki morajo stradati po ljudskih kuhinjah (menza je predraga!), medtem ko oni fino obedejejo po raznih restavrantih in si dovoljujejo najraznovrstnejših zabav. Kdor pa bi ne imel toliko moralne zavesti v sebi in bi prosil za Knafla, dasi bi mu ne bilo treba — za luksuz mu odrekamo vsako podporo —, potem pa apeliramo na tovariše, da ga družabno bojkotirajo in naznanijo njegovo ime po vseh slov. časopisih. Mi bomo imena vseh takih tovarišev brezobzirno objavili, pa naj pripadajo potem katerikoli že dijaški struji. Kar velja za Knaflove

ustanove velja tudi za ministerske podpore. Lani se je dogodil škandalozen slučaj na Dunaju, da je prosil sin umrlega kranjskega ravnatelja, kljub temu, da je iz zelo premožne rodbine, za Knafla in ministersko podporo, ter tudi oboje dobil. Po kaki protekciji (najbrž klerikalnih poslancev!) ne vemo, da pa je bila protekcija, kaže že to, da je dobil ministersko podporo v takem znesku, kakoršnega ne dobi noben drug slov. dijak. Pričakujemo, da se tak slučaj ne ponovi več.

Medsebojni dijaški kredit. Med slov. visokošolskim dijaštvom je medsebojni kredit zelo razvit in prav je, da si v hipnih stiskah pomagajo tovariši sami med seboj. Ni pa prav, da se ta kredit velikokrat zlorablja in sicer v taki meri, da tovariše upnike to občutno zadene. Zgodi se to največkrat iz lahkomišelnosti, velikokrat pa je ta lahkomišelnost postala že tudi stara navada. Značilno je, da si izposojajo največkrat taki tovariši, ki denar lahkomišelnostno zapravljajo po gostilnah, kavarnah itd., če pa se jih potem opomni naj vrnejo, odlagajo vračilo od dne do dne, dokler ne izginejo — iz vseučilišnega mesta. Ker je takih parazitov precej in napravijo tovarišem tudi občutno škodo, predlagam, da se osnuje pri uredništvu „Omladine“ odsek, kateremu naj javljajo vsi tovariši imena takih parazitov, dalje dolžno svoto, kolikor časa so že dolžni in kako se napram tov. upnikom obnašajo in ali živijo razkošno ali ubožno. Odsek naj pošlje potem vsaj vsaka dva meseca imena teh parazitov našim društvom, da se jih vemo varovati! Kdor na poziv kreditnega odseka ne poravnava svojih dolgov, naj se ga izroči javnosti. I. I.

Opomba ured.: Članek nam je poslal tovariš, ki je celo zadevo proučeval že dalj časa in ima v tem pogledu zbranega že veliko gradiva. Vprašanje medsebojnega kredita je jako važno in zato otvarjamo o njem nadaljnjo razpravo.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Dr. H. Tuma: Jugoslovanska ideja in Slovenci. Za vse naše javno življenje je značilno, da dosledno pozabimo ali pa kratkomalo nočemo resno razpravljati o idejah in vprašanjih, ki so za naš obstoj velevažna. Od časa do časa se sicer tudi mi zanimamo za nove ideje, jih vržemo v našo javnost in se jih potem oklenemo, pa najsibodo že potem dobre ali slabe, toda o njih nikdar ne razpravljamo resno, nikdar jih ne proučimo tako, kot bi jih morali. Tako se godi tudi veliki jugoslovanski ideji, katero vedno povdarjamo, o katere bistvu pa jedva kaj vemo. Do gosp. dr. Tume še menda nikdo ni o njej resno razpravljal in tudi on bi morda ne bil, da ga ni izval dalmatinski poslanec dr. Tresić-Pavičić s trditvijo, da smo Slovenci narod, ki izmira in katerega ni treba več vpoštevati v jugoslovanskem vprašanju. Dr. Tuma mu odgovarja v predstoječi brošuri. Slovenci ne-le ne izumiramo, marveč smo narod, ki je izgubil, odkar se je narodno probudil, le malo ozemlja na severu in ki v novejšem času krepko prodira proti jugu. Gorica kmalu zapade popolni slovenizaciji, a tudi v Trstu se naše stališče utrjuje. Skratka, mi nismo izumirajoč narod, marveč narod, katerega

obstoj je zagotovljen. Tako sodi o nas tudi znani socijolog Gumpłowicz, ki pravi, da doleti Italijane in Nemce na slovenskih tleh usoda vseh starih kulturnih narodov (namreč pogin!) in da je naš razvoj zagotovljen. Tudi jaz sem istega mnenja, menim pa, da je glavni boj za naš obstanek še pred nami in ne za nami. Od Lahov nam ne preči nobena nevarnost več, nasproti njim smo mi že v ofenzivi. Isto povdarja tudi dr. Tuma, ki živi v Gorici in lahko vsak dan opazuje propadanje Lahov. Da naš položaj v Trstu še vedno ni tak, kakoršen bi moral biti, je posledica pomanjkanja slovenskih šol, pomanjkanja slovenske inteligence in pomanjkanja slovenske podjetnosti. Toda tudi že v Trstu napredujemo in polagoma si vstvarjamo ondi svoje drugo kulturno središče. Ne slučajno in neutemeljeno, marveč iz potrebe in vsled zahteve razvoja si vstvarjamo ondi drugo stalno slovensko gledališče, prirejamo umetniško razstavo in odpiramo slovensko knjigarno. Poleg novega kulturnega središča postaja Trst naše **prvo** gospodarsko središče. Priča cela vrsta denarnih zavodov. Slovenska realka in slovenska trgovska šola morata biti sedaj naši prvi zahtevi za Trst. Juga se nam torej ni treba bati, bati se pa moramo sovražnika, ki prihaja od severa, Nemca. Pri Nemcih še ne opazimo nikakih znakov starega, doživelega naroda, marveč še vedno sveže sile in moči, ki silijo še vedno preko svojih mej. Kulturno se bomo sčasoma že emancipirali od Nemcev, toda čaka nas boj na gospodarskem polju. Nemec si hoče priboriti prostor ob Adriji. Pot do nje mu pelje preko naših pokrajin. Vso svojo gospodarsko silo bo vporabil, da si pribori to pot. Ali se mu to kdaj posreči? Optimist sem in pravim ne, toda le če smo dovolj zavedni in dovolj izobraženi, vedno pred očmi samo en cilj: utrditev našega narodnega obstoja. Svoj čas smo branili Slovenci v zvezi s Hrvati celo zapadno Evropo pred sovražnikom, ki je prihajal od vzhoda, danes moramo Slovenci braniti cel Balkan pred sovražnikom, ki prihaja od severa in zapada. Na našem obstoju so zainteresirani vsi balkanski narodi. — Narodno-radikalno dijaštvo umeva pomen jugoslovanskega vprašanja in mu hoče posvetiti svoj tretji shod v Ljubljani.

Češko-slovenski slovar je sestavil Čeh Antonín Zavadil, ki živi že mnogo let med Slovenci. Izda ga znana češka knjigarna Otto v Pragi. Tovarišem ga že sedaj toplo priporočamo, ker jim bo zelo olajšal učenje češkega jezika, katerega mora razumeti vsak slovenski izobraženec, ki hoče delovati v javnem življenju.

Dr. Alb. Bazala: Etika in politika. Preteklo zimo je predaval v Ljubljani v „Akademiji“ zagrebški vseučilišni profesor dr. Alb. Bazala o etiki in politiki. Jako zanimivo predavanje je ponatisnila sedaj „Slov. Gospodarska stranka“ v posebni brošuri, ki se dobiva za 30 vin. v Schwentnerjevi knjigarni v Ljubljani. Brošuro, ki nas seznaja z najrazličnejšimi naziranjmi o državi od Platona do danes in o razmerju etike do politike, vsem tovarišem najtopleje priporočamo.

Dr. Ivo Šorli: Novele in črtice. Šorlijevi spisi nam ugajajo predvsem radi tega, ker veje iz njih nekaj zdravega, krepkega, jeklenega. Nikjer tiste mehkavosti, bolehnosti in sentimentalnosti, ki jo srečujemo pri raznih drugih

mlajših slovenskih pisateljih. Veselje do življenja diha iz njih in moč, volja in močatost odlikuje Šorlijeve junake. Najboljša proizvoda sta v tej knjigi noveli „Izlet na Visoko goro“ in „Literarna ljubezen“. Naše čitatelje pa zanima gotovo najbolj študija „Iz teme v temo“, ki je zajeta iz srednješolskega življenja in nam slika s fino psihologijo, kako se polaste mladega slovenskega srednješolca-zavodarja razni verski dvomi. — Okusno vezana knjiga stane K 3.60.

Ivan Cankar: Hlapec Jernej in njegova pravica. Snov za to naj-novejše Cankarjevo delo je vzeta iz socialnega življenja na slovenskih kmetih. Povest je morda najboljša Cankarjevo delo. — Knjiga stane K 1.40.

Ivan Lah: Vaška kronika. Lah zajema večinoma vse svoje povesti iz kmečkega življenja na Dolenjskem, katerega slika z veliko resničnostjo in plastičnostjo. V „Vaški kroniki“ nam podaja pet zgodovinskih slik, ki so vzete iz renesančne dobe, turških vojsk, kmečkih uporov in reformacije. Knjigo, ki jo je izdala „Narodna založba“, vsem tovarišem toplo priporočamo. — Cena ji je jako nizka, stane namreč samo K 1.70.

Anton Kosi: Venček triglasnih narodnih pesmi za šolo in dom. I. Cena 50 v. Venček je namenjen za šole, ki prirejajo s svojimi učenci javne nastope, in bo kot tak gotovo povsod dobro došel.

Novi slovenski prevodi. Kakor se nam poroča, izide v kratkem Havličkov „Krst sv. Vladimirja“ v slovenskem prevodu, ki je v rokopisu že gotov. Obljubljaja se nam tudi slovenski prevod prekrasne knjige Drtinove: „Myšlenkový vývoj evropského lidstva“.

Slovenska umetniška razstava v Trstu. V Trstu se je otvorila dne 19. m. m. v Narodnem domu III. slovenska umetniška razstava. Čudno se nam zdi, da se razstave ne vdeležujejo tudi bivši člani „Vesne“. Separatizem ob takih prilikah, ko se ima pokazati, koliko je slovenska umetnost v obče napredovala od zadnje razstave, gotovo ni na mestu.

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Javne ljudske knjižnice se po vseh slovenskih pokrajinah pridno ustanavljajo. Danes jih je že nad 70. Dijaštvo samo jih je ustanovilo 40 (od teh 34 Prosveta). V kratkem se ustanove ljudske knjižnice v Novem mestu, Idriji, Slovenjem gradcu, Središču in Borovljah. Vsekakor bo treba misliti v najkrajšem času na zvezo ljudskih knjižnic, ki naj bi nadzorovala njihovo poslovanje in njihovo vsebino, jim preskrbovala knjige, ustanavljala nove itd. Zadevo naj bi vzela v roke Prosveta ali pa Akademija.

Pomanjkanje slovenskih knjig. Čimdalje bolj primanjkuje za ljudske knjižnice uporabnih slovenskih knjig, in če se v kratkem temu ne odpomore, pridejo knjižničarji v jako neprijeten položaj, da svojim čitateljem ne bodo mogli več zadostiti. Ustanavljali smo knjižnice, a sedaj, ko jih že precej imamo, nimamo, da bi jih s čim napolnili. Ljudi navajamo na vživanje duševne hrane, katere pa bo enkrat zmanjkalo. Kaj potem? Tega „potem“ niti čakati

ne smemo, marveč moramo iti takoj na delo, da ne bomo primorani prekiniti naše izobraževalno delo. Najprej pozivljamo naše knjigotržce, da izdajo čim največ knjig, bodisi že izvirnikov, ali pa v slučaju pomanjkanja teh, dobrih prevodov iz svetovne literature. Za prevode naj bi se sestavila morda nekaka komisija literarno izobraženih, ki naj bi določila, katera dela svetovne literature naj se prevedo na slovenski jezik. Brez programa tudi tu ne smemo delovati. Okus posameznika ne sme odločevati, marveč le vrednost dela, ki naj se prevede. Gabrščkova tiskarna je svoj čas več proizvajala, ne vem zakaj so sedaj njene publikacije tako redke. Saj je odjemalcev gotovo vedno več. Včasih je izdala tudi „Zvezna tiskarna“, v Celju kako knjigo. Sedaj tudi ta ne proizvaja več in vendar bi tudi lahko vsaj par knjig na leto. Knjige iz Schwentnerjeve založbe so za ljudske knjižnice malo uporabne (Cankar!), vendar bi jih tudi od njega lahko nekaj prejeli, če bi izdal zopet kaj Šorlijevega ali kaj sličnega. S pesmimi nam ni veliko pomaganega. Konečno naj bi bil tudi tempo „Narodne založbe“ malo hitrejši. Od nje smo pričakovali vsaj 10 knjig na leto, letos pa smo prejeli samo dve. Da odpomoremo pomanjkanju knjig, bi nujno svetoval, naj prinašajo vsi slovenski politični listi le take podlistke, ki bi bili vredni, da se ponatisnejo in bi se morali potem tudi vedno ponatisniti. Prevodi bi tu posebno dobro služili. Seveda bi morali biti dobri. Konečno bi kazalo ponatisniti nekaj starejših knjig, ki so danes že pošle in nekaj dobrih starejših povesti iz raznih letnikov „Ljublj. Zvona“, „Kresa“, „Dom in Sveta“, Hribarjevega „Slovana“ itd. „Slov. Matica“ pa naj bi takoj ponatisnila Erjavčeve izbrane spise, Pegama in Lambergarja itd.

Knjižničar, ki mu primanjkuje knjig.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Vse tovariše dopisnike in poročevalce prosim, naj oprostite, če je moralo zelo veliko gradiva izostati, ali pa se je moglo le v zelo skrajšani obliki natisniti. Sedanji prostor nam že zdavnej več ne zadostuje in vsekakor se bo moral list izdatno povečati. Seveda je to mogoče le tedaj, če izvršujejo vsi tovariši naročniki redno svojo dolžnost kar se tiče naročnine in nam pridobe še nekaj novih dijaških in nedijaških naročnikov. List se tiska danes v 2000 izvodih. Prihodnji mesec izide srednješolska „Priloga“. Prispevke je poslati vsaj do 15. listopada. — G. Fr. V.: Do sedaj ni bilo mogoče poslanega priobčiti. Prihodnjič! Pošljite še kaj. — I. St.: Tvoj članek se priobči v prihodnji „Prilogi“. — A. K.: Članka o „O. s. n. d.“ nisem na noben način mogel priobčiti. Tudi prihodnjič. — Ignatus: Vaš dopis objavimo prihodnjič. — I. M.: Prihodnjič! — O. F.: „Vaške kronike“ nismo prejeli na ogled. Narodna založba se je maščevala, ker smo zadnjič rekli, da je bil „Aleš“ predrag. Gospodje ne preneso nobene, še tako pohlevne kritike. — I. K.: O klubu sloven. tehnikov v Pragi poročamo prihodnjič. — Istotako o veselici za Radogoja v Novem mestu. — I. L.: Vse Tvoje gradivo sem prepozno prejel. — I. K.: „Zori“ odgovorimo prihodnjič, za to številko je prepozno.

proti krivicam, ki se gode Slovincem od strani Nemcev, tudi katoliških Lahov, Madjarov, države itd. in tako zastopal tudi svojo narodnost. Radikalci pa so seveda zatajili svojo narodnost, ker je njihov zastopnik v družbi drugih slov. udeležencev na shodu kulturnih narodov celega sveta pojasnil žalostni položaj Slovincem in protestiral proti vsem krivicam, ki se nam gode od strani vlade, Nemcev, Lahov itd. To je seveda protinarodno! „Zora“ preveč apelira na neumnost svojih bralcev!

Denuncijantstvo smo že nešteto krat obsojali, ali vse zastonj. Gotovi ljudje brez njega ne morejo živeti. V zadnjem času cvete isto najbolj na Štajerskem in Goriškem. Na Štajerskem denuncirajo klerikalni profesorji in „Slov. Gospodar“ liberalne srednješolce, v Gorici pa „Soča“ klerikalne. Na ta način se ne pridobiva in ne sme pridobivati somišljenikov. S tem se dijaštvo le demoralizuje. Etična načela naj veljajo tudi v pridobivanju somišljenikov in pobijanju nasprotnikov.

Vitežki Savani so imeli pretekli mesec strogo sodbo, ki se je končala z nezaupnico njihovemu častnemu članu županu Iv. Hribarju. Hribar se je udeležil namreč letošnjega občnega zbora „Prosvete“ v Celju in je rekel ondi v svojem pozdravnem govoru, da ima rešpekt pred onim slovenskim dijaštvom, ki je nadomestilo nesmiselnost križevačkih štatutov in sabljaštva s pozitivnim delom za narod. „Sava“, ki je niti omenil ni, se je čutila vsled teh besedi prizadeto in je smatrala s tem svojo „ustavno idejo“ zasmejavano. Poleg tega se je pa pregrešil g. župan Hribar proti „Savi“ tudi s tem, ker je neki dijaški deputaciji baje priporočal, naj dijaki vstopajo v „Slovenijo“. Sklicali so občni zbor, povabili nanj vse starejšine — odzval se je edini dr. Tavčar, katerega so Savani pred dvema leti ljuto napadali in so hoteli proti njemu še celo demonstrirati, — zabavljali na njem proti nam in kljub svarjenju dr. Tavčarja izrekli Hribarju nezaupnico. „Obglavljeni“ Hribar je priobčil potem čez dva dni v „Slov. Narodu“ epilog, v katerem primerja Savane Don Quixotu in odlaga častno članstvo Save, kajti „vedno je mislil, da so ga izvolili častnim članom v priznanje njegovega javnega delovanja, sedaj pa vidi, da radi tega, ker so ga smatrali za — sabljača! Ker bo Hribarjev epilog gotovo zanimal vse naše čitatelje, ga podajemo v važnejših mestih. Po uvodu, v katerem pove g. Hribar, kaj je rekel na celjskem shodu in utemeljevanju, zakaj obsoja križevačke štatute (pijančevanje na komando), nadaljuje: Naj mi mladi prijatelji iz „Save“ verjamejo, da me je vselej v srce zazeblo, kadar sem slišal na dijaških sestankih po križevačkem štatutu komando „ex“ in je kdo navzočih hripavo povzel „za narod“. Če pa je križevački štatut le golo posnemanje neke obžalovanja vredne hrvatske navade, ki pa v tem narodu na srečo začenja ginevati, ni sabljanje in menzurovanje nič drugega, ko opičje posnemanje burševskih navad in razvad... Ako mladi moji prijatelji iz „Save“ trde, da sabljaštvo povzdiga osobni pogum in ustvarja značaje, vidi se, da so res — mladi. Značaje ustvarja le požrtvovalno delo za narod; za osobni pogum pa je neobhoden predpogoj trdna volja in duševna energija, in to oboje se najsigurneje pridobi pri tem delu. Kar se osobnega poguma posebej tiče, najdejo se ljudje, ki niso nikdar vihteli sablje, pa vendar daleč prekašajo vsakega sabljača in ta osobni pogum vedo pokazati v raznih položajih življenja. Kar se dalje menzura tiče, pripominjam, da meni še niso nikdar imponirali razsekani obrazi; nasprotno je mojim očem dopadljivejša naravna njih oblika. Menzura pa obsojam tudi zato, ker so nekaka odgoja za dvoboje, ki so — naj mi to mladi prijatelji iz „Save“ zamerijo ali ne — skrajni od srednjeveškega viteštva, katero se nam danes vendar tako smešno zdi, podedovani nesmisel... Nič nam zavrgljivosti dvoboja ne more bolje dokazati, ko slučaj Puškina in Lermontova, oba sta v razmerno mladih letih postala njega žrtvi. In kdo je triumfoval

ob mrtvih njunih truplih? Dva subjekta, ki za človeštvo nista pomenila nič in o katerih bi danes nihče ničesar ne vedel, da nista na ta žalostni način prišla v zvezo s svetlima imenoma velikih pesnikov...“ — Hribarjeva lekcija je za Savane, še bolj pa za njihove prijatelje in oboževalce prav dobra, samo popolnoma brezuspešna, ker Savani ostanejo „kakor so bli“.

Ljubljanski Savani so sklenili na zadnjem občnem zboru, da ostanejo „vkljub vsem napadom z najrazličnejših strani na borilskem stališču, ker je borenje najbolj sposobno, vzgojiti narodu krepkih, značajnih in neustrašenih mož“. To savansko „vzgojo“ bomo odslej prav natančno zasledovali, ker prinaša slov. dijaštvu v moralnem in gmotnem oziru veliko izgubo. Danes pribijemo samo sledeče: Savanom je borenje postranska stvar, glavno so jim menzure. Ker postajajo Nemci tudi v tem pogledu vedno bolj pametni in se ne zmenijo več za savanska izzivanja, aranžirajo Savani, ker brez menzur sploh živeti ne morejo, menzure med slovenskim dijaštvom. V preteklem šolskem letu jih je bilo celo vrsto. Skoro ga ni bilo dne, da ne bi bili skupaj razni zastopniki, katerim je bilo v največjo slast, če so določili, da se mora „razžaljenju“ dati zadostila z britko sabljico v roki. Če pa niso kljub najnesramnejšim izzivanjem mogli iztakniti nobene žrtve, so se pa kontrahirali in bili sami med seboj. Potem je bil pa velik „likof“! Da pa taki špasi niso zastoj, je samoobsebi umljivo. Velja prostor, kjer se bijejo, veljajo sablje, maske, obvezila itd. in za vse to ima revni slovenski dijak, kljub temu, da prosi drugače po raznih društvih za podporo, dovolj denarja. Na Dunaju ima ljublj. „Sava“ svojo filijalko. V nobenem slov. akad. društvu pa niso prispevki članov tako visoki, kot v tej filijalki ljubljanske „Save“, kjer je znašal lansko leto mesečni prispevek 3 K, ne da bi pri tem omenjal raznih drugih stroškov. O tem, kako znajo Savani izzivati, pa prihodnjič!

»Ilirija« v Pragi si je izbrala na zadnjem občnem zboru za letošnji zimski tečaj za predsednika enega najpristnejših ljubljanskih Savanov gospoda phar. Peharca, ki je na zadnjemu občnemu zboru ljub. „Save“ najbolj silil na to, da se je izrekla županu Hribarju nezaupnica. S tem je pokazala „Ilirija“, da stoji popolnoma na stališču ljub. „Save“ in v najkrajšem času pričakujemo, da bo tudi „Ilirija“ na predlog svojega doslednega predsednika izrekla svojemu častnemu članu g. Hribarju nezaupnico. „Ilirija“ postaja čim dalje bolj podružnica ljub. „Save“.

Dijaški almanah za leto 1907/8.

Izdala „Eksekutiva nar.-radikalnega dijaštva“.

Strani 176. — Cena s poštnino vred K 1.10.

— Če se naroči deset izvodov skupaj, poštnine prosto. —

Vsebina koledarja je zelo bogata in raznovrstna. Poleg koledarja, kjer so navedeni mesto svetnikov spominski dnevi, obsega almanah razne informacije, kratko zgodovino sloven. dijaštva, 7 člankov in 40 strani praznega papirja.

Naj bi ne bilo slovenskega dijaka, ki bi ne imel prvega iz dijaških vrst izišlega slovenskega koledarja.

Naročila sprejema upravništvo „Omladine“ (Ljubljana, Breg 12).

Denar je vpslati naprej. — Dobiva se tudi v naših akad. društvih.